

บทที่ 3

สภาพทั่วไปทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ของพื้นที่ เขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี

กาญจนบุรีเป็นเมืองตามเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของภูมิภาค โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 พ.ศ.2525-2529 กำหนดให้เป็น "เมืองรอง" (INTERMEDIATE CITY) ของภาคตะวันตก ซึ่งมีหน้าที่รองรับการกระจายความเจริญต่อจากจังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นเมืองหลักและให้เป็นศูนย์กลางการบริหารทางการเกษตรและตลาดสำคัญของท้องถิ่น โดยนโยบายพัฒนาเมืองหลักเมืองรองนี้เป็นการเตรียมฐานรองรับการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศ และชลอการอพยพของประชาชนจากชนบทเข้าสู่กรุงเทพมหานคร รวมทั้งลดอิทธิพลทางเศรษฐกิจของกรุงเทพมหานครลง การดำเนินนโยบายพัฒนาเมืองหลักเมืองรองของภูมิภาคนี้ ทำให้กาญจนบุรีมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูงสุดในภาคตะวันตกคิดเป็น 9.6% ต่อปี ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 พ.ศ.2530-2534 โดยมีการขยายตัวการผลิตภาคอุตสาหกรรมและบริการสูงสุด ทั้งนี้เนื่องมาจากข้อได้เปรียบด้านทำเลที่ตั้งซึ่งอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร และมีความพร้อมด้านระบบคมนาคมขนส่งด้วยผลของการพัฒนาตามนโยบายดังกล่าว ทำให้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 พ.ศ.2535-2539 ด้วย

กาญจนบุรีมีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างสม่ำเสมอและชุมชนมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง สภาพโดยรวมของการพัฒนาเป็นการปรับปรุงการบริการขั้นพื้นฐานที่มีอยู่เดิม ให้สามารถรองรับการเติบโตของเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างเพียงพอ โดยเฉพาะระบบสาธารณสุขภาคสาธารณสุขการในเขตชุมชนให้ประชาชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและสอดคล้องกับแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและข้อจำกัดการใช้ที่ดิน ประการสำคัญคือกาญจนบุรีมีพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารขนาดใหญ่

และมีชุมชนที่ตั้งอยู่บนทำเลที่ตั้งที่มีอิทธิพลต่อสภาพแวดล้อมทางน้ำและส่งผลกระทบต่ออื่นที่ปลายน้ำ และบริเวณปากน้ำโดยตรง การพัฒนาพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี จึงต้องกระทำควบคู่ไปกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างสอดคล้องกัน

เขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรีเป็นชุมชนเมืองขนาดใหญ่ที่สุดของกาญจนบุรี และมีที่ตั้งอยู่บนทำเลซึ่งเป็นจุดบรรจบของแม่น้ำสำคัญ 3 สาย การขยายตัวของเศรษฐกิจสังคมและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน จึงส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางน้ำอย่างยิ่ง ทั้งนี้ ชุมชนเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี มีสภาพทั่วไปดังรายละเอียดต่อไปนี้

ลักษณะกายภาพ

เขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรีมีพื้นที่ 9.16 ตารางกิโลเมตร หรือ 5,725 ไร่ คิดเป็น 0.05% ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ครอบคลุมเขตตำบลบ้านเหนือ บ้านใต้ ปากแพรก และท่ามะขาม พื้นที่เขตเทศบาลตามขนาดปัจจุบันนี้มาจากการประกาศเปลี่ยนแปลงเขตตามพระราชกฤษฎีกาลงวันที่ 5 กันยายน พ.ศ.2517 โดยแต่เดิมนั้นมีพื้นที่เพียง 2.08 ตารางกิโลเมตร ซึ่งเป็นขนาดพื้นที่ของชุมชนในเขตตำบลบ้านเหนือและบ้านใต้ที่ได้ยกฐานะเป็นเทศบาลเมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ.2479

พื้นที่เขตเทศบาลรวมเป็นส่วนหนึ่งของเขตผังเมืองรวมเมืองกาญจนบุรีเมื่อวันที่ 3 เมษายน พ.ศ.2530 ตามประกาศกฎกระทรวงฉบับที่ 27 มีผลบังคับใช้ 5 ปี โดยเขตผังเมืองรวม มีขนาด 35.9 ตารางกิโลเมตร หรือ 22,437.5 ไร่ ประกอบด้วยตำบลทุกตำบลของเทศบาล และตำบลแก่งเสี้ยนในเขตอำเภอเมือง และตำบลท่าล้อในเขตอำเภอท่าม่วง เขตเทศบาลมีขนาดพื้นที่คิดเป็น 25.5% ของพื้นที่เขตผังเมืองรวม

เขตเทศบาลตั้งอยู่บนที่ราบตะกอนริมน้ำอันอุดมสมบูรณ์บนฝั่งขวาของแม่น้ำแควใหญ่และแม่น้ำแม่กลอง มีความลาดชันของพื้นที่จากระดับน้ำทะเลปานกลางโดยเฉลี่ย 28.0 เมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเนินสูง มีการปลูกสวนผลไม้กระจัดกระจาย บางส่วนสภาพพื้นที่เป็นชนบทมีที่รกร้างว่างเปล่า เป็นทุ่งหญ้าที่ยังไม่มีการทำประโยชน์

ทิวทัศน์ เป็นพื้นที่ราบลาดเทลดระดับมาจากพื้นที่ด้านทิศเหนือ มีการปลูกสวนผลไม้มีอยู่ทั่วไปและเป็นเขตชุมชนที่ค่อย ๆ ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง

ทิศตะวันออก เป็นที่ราบเชิงเขาอันอุดมสมบูรณ์ มีการเพาะปลูกพืชสำคัญคือ อ้อยและข้าว ลักษณะพื้นที่ลาดลงสู่ทิศตะวันออก

ทิศตะวันตก เป็นแม่น้ำแควใหญ่และแม่น้ำแม่กลอง พื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำในเขตเทศบาลมีความสูงของตลิ่งมากทำให้พื้นที่ที่มีความลาดเทจากริมฝั่งแม่น้ำลงสู่บริเวณย่านชุมชน

สภาพโดยรวมของเขตเทศบาลจึงมีลักษณะคล้ายแอ่งกระทะดิน ๆ มีรูปร่างยาวตามแนวตะวันตกเฉียงเหนือ-ตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากด้านตะวันออกเป็นที่ราบเชิงเขาที่มีความลาดเทของพื้นที่มาทางทิศตะวันตก และด้านตะวันตกมีพื้นที่เป็นตลิ่งที่มีความสูงลาดลงสู่ทิศตะวันออก ซึ่งเป็นที่ตั้งของย่านชุมชน

การใช้ที่ดิน

สภาพการใช้ที่ดินโดยทั่วไป

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 323 หรือถนนแสงชูโต จากอำเภอท่าม่วง ผ่านอำเภอเมืองไปยังอำเภอศรีสวัสดิ์ เป็นแกนหลักการพัฒนาของเมืองตามแนวยาวทิศเหนือ-ใต้ของถนน โดยมีแม่น้ำเป็นขอบเขตด้านทิศตะวันตก และมีแนวทางรถไฟสายกาญจนบุรี-ไทรโยค เป็นขอบเขตด้านทิศตะวันออกและทิศเหนือตามความโค้งของทางรถไฟ ช่วงสะพานข้ามแม่น้ำแคว ซึ่งแม่น้ำและทางรถไฟนี้เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการขยายชุมชนไปบนทิศทางดังกล่าว

ศูนย์กลางของเมืองหรือเขตเทศบาล ซึ่งเป็นย่านการค้าและบริการของชุมชน ตั้งอยู่บนจุดตัดทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 324 หรือ ถนนอุทอง-สุพรรณบุรี กับถนนแสงชูโต พื้นที่นั้นต่อเนื่องเป็นบริเวณเดียวกันกับศูนย์กลางเดิมของเมือง บนริมฝั่งรอยต่อแม่น้ำแควใหญ่ แม่น้ำแควน้อย และแม่น้ำแม่กลองทั้งนี้ จุดกำเนิดของชุมชนเมืองซึ่งเป็นชุมชนทางน้ำ มีถนนปากแพรกเป็นเส้นทางคมนาคมทางบกสายหลักต่อมาชุมชนเติบโตหนาแน่นขึ้นและขยายพื้นที่ชุมชนออกสู่บริเวณโดยรอบ พร้อมกับการพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางบกมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นถนนแสงชูโตหรือถนนเชื่อมระหว่างอำเภอ รวมทั้งถนนแยกต่าง ๆ ศูนย์กลางการค้าและบริการ ได้เคลื่อนย้ายจากถนนปาก

ศูนย์วิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ แสดงการใช้ที่ดิน พื้นที่ เขตผังเมืองรวมและเขตเทศบาล เขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี

สัญลักษณ์ ประเภทการใช้ที่ดิน <ul style="list-style-type: none"> ที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย ที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง ที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก อุตสาหกรรมและคลังสินค้า สวนและเกษตรกรรม ที่ตั้งเพื่อับราชการ 	<ul style="list-style-type: none"> สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันราชการ สาธารณูปโภค สาธารณูปการ เขตผังเมืองรวม เขตเทศบาล 	การศึกษาการจัดระบบระบายน้ำทิ้งของชุมชน เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ที่มา สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย มาตรฐาน
---	---	--

แพรง ถนนบวร และถนนประสิทธิ์สงคราม มาสู่บริเวณจุดตัดทางแยกของถนนเหล่านี้กับถนนแสงชูโต ย่านชุมชนที่มีการเคลื่อนย้ายจากบริเวณริมแม่น้ำ มาสู่พื้นที่ตามแนวถนนบริเวณจุดตัดทางแยกที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งคือ จุดตัดถนนไชยชุมพลและถนนชุกกะโรดกับถนนแสงชูโต ซึ่งบริเวณนั้นนอกจากเป็นที่อยู่อาศัยหนาแน่นมากแล้ว ยังเป็นย่านการค้าที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งด้วย

ตลอดแนวถนนแสงชูโตมีการขยายตัวของสิ่งปลูกสร้าง และที่อยู่อาศัยเกือบตลอดแนว จัดเป็นที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง และช่วงโค้งถนนแสงชูโตด้านเหนือกับด้านใต้ซึ่งมีความยาวประมาณ 2 กิโลเมตรจัดเป็นที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก ส่วนถนนแสงชูโตด้านทิศใต้บริเวณจุดตัดทางแยกทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3429 เป็นที่ดินของสถาบันราชการและพื้นที่โดยรอบเป็นที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย

สภาพการใช้ที่ดินในปัจจุบัน

การใช้ที่ดินในเขตเทศบาล แบ่งตามประเภทการใช้ที่ดินในเขตผังเมืองรวมเป็น 9 ประเภท ดังนี้

1. ย่านพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก มีพื้นที่ประมาณ 627 ไร่ มี 3 บริเวณคือ
  - บริเวณศูนย์กลางของเมืองเป็นย่านการค้า และบริการที่มีศูนย์กลางหลายศูนย์ต่อเนื่องเป็นพื้นที่เดียวกัน ใต้แก่ บริเวณถนนปากแพรง, ถนนบวร, ถนนประสิทธิ์สงคราม และริมถนนแสงชูโต รวมทั้งจุดตัดทางแยกถนนอุโมงค์-สุพรรณบุรี บริเวณนี้เป็นที่ตั้งของศูนย์การค้าและบริการที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นตลาดสด ร้านค้าปลีก-ค้าส่ง โรงแรม รวมทั้งสถาบันราชการ สถานศึกษา และอาคารพักอาศัยต่าง ๆ พื้นที่นี้ขยายตัวอย่างรวดเร็วโดยได้มีการก่อสร้างอาคารพาณิชย์ตามแนวถนนแสงชูโต ไปจนถึงบริเวณโค้งทิศเหนือของถนนแสงชูโตที่หน้าวัดดาวรวาราราม
  - บริเวณจุดตัดทางแยกถนนไชยชุมพลและถนนชุกกะโรด กับถนนแสงชูโต บริเวณนี้เป็นบริเวณที่ขยายตัวต่อเนื่องกับศูนย์กลางเมืองดั้งเดิมไปทางด้านทิศใต้ และเป็นที่ตั้งของย่านการค้าสำคัญ คือตลาดชุกกะโรด

แผนที่ ๓.๒ แสดง การใช้ที่ดินประเภท พาณิชยกรรม

เขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี

สัญลักษณ์

● อ่างพาณิชยกรรม

การศึกษากิจการระบบระบายน้ำทิ้งของชุมชน
เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ

ที่มา กรมโยธาธิการ
กระทรวงมหาดไทย

มาตราส่วน 0 1 1.5 km

แผนที่ 3.3 แสดงการใช้ที่ดินประเภท ชานที่อยู่อาศัย เขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี

<p>สัญลักษณ์</p> <p>● ชานที่อยู่อาศัย</p>	<p>การศึกษาดูงานจัดระบบระบายน้ำทิ้งของชุมชน ที่ศูนย์วิทยบริการมหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</p> <p>ที่มา กรมโยธาธิการ กระทรวงมหาดไทย</p> <p>มาตราส่วน</p> <p>0 1 1.5 km.</p>
---	--

แผนที่ 3.4 แสดง การใช้ที่ดินประเภท อุตสาหกรรม

เขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี

สัญลักษณ์

● โรงงานอุตสาหกรรม

การศึกษากิจการระบบระบายน้ำทิ้งของชุมชน
เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ

ที่มา กรมโยธาธิการ
กระทรวงมหาดไทย

มาตราส่วน 0 1 km. 1.5

แผนที่ 3.5 แสดงการใช้ที่ดินประเภท สถาบันราชการ

เขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี

สัญลักษณ์

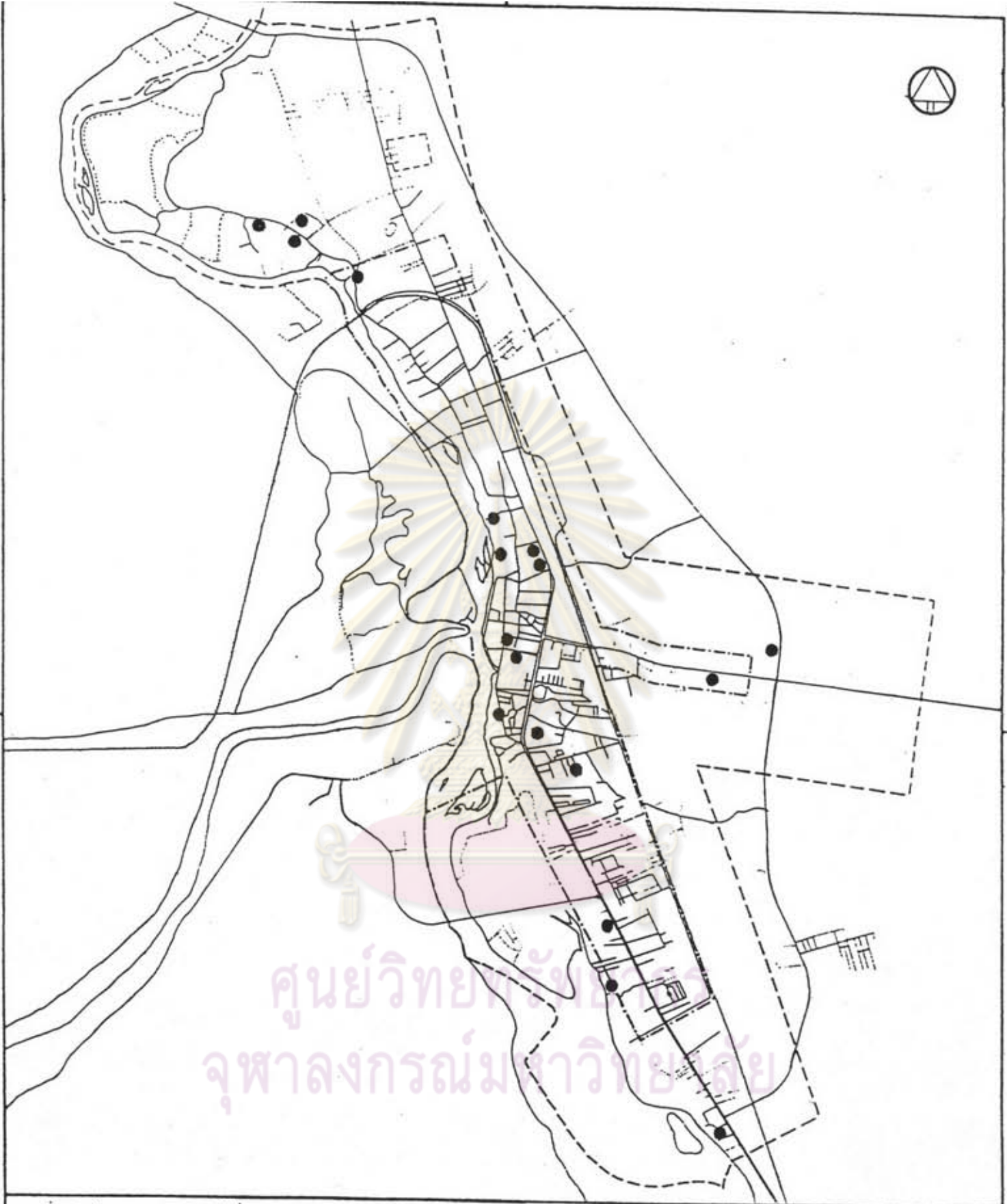
● สถาบันราชการ

การศึกษาการจัดระบบระบายน้ำทิ้งของชุมชน
ที่ขอนแก่นวิทยายน

ที่มา กรมโยธาธิการ
กระทรวงมหาดไทย

มาตราส่วน 1 : 1.5 km

แผนที่ ๖.๖	แสดง การใช้ที่ดินประเภท ศาสนสถาน	เขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี
สัญลักษณ์	● ศาสนสถาน	การศึกษารูปแบบระบบระบายน้ำทิ้งของชุมชน เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ
		ที่มา กรมโยธาธิการ กระทรวงมหาดไทย
		มาตราส่วน 1 : 1.5 km

แผนที่ 3.7 แสดงการใช้ที่ดินประเภท สถานศึกษา

เขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี

สัญลักษณ์

● สถานศึกษา

การศึกษาการจัดการระบบระบายน้ำทิ้งของชุมชน
เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ

ที่มา กรมโยธาธิการ

กระทรวงมหาดไทย

มาตราส่วน

- บริเวณถนนแม่น้ำแคว ริมน้ำแควเป็นย่านการค้า-การท่องเที่ยว ประกอบด้วยร้านค้า ร้านอาหาร และที่พักแรมสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งมีนักท่องเที่ยวมาใช้บริการ ทั้งในฤดูท่องเที่ยวและตลอดทั้งปี

2. ที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง ได้แก่ บริเวณที่อยู่อาศัยด้านหลังอาคารพาณิชย์บนถนนแสงชูโตตลอดแนว รวมทั้งพื้นที่ต่อเนื่องที่เชื่อมด้วยถนนแยกและซอยต่าง ๆ ด้วย

3. ที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย ได้แก่ บริเวณที่อยู่อาศัยช่วงปลายของถนนแยกและซอยต่าง ๆ โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ด้านทิศเหนือช่วงโค้งทางรถไฟ และที่ลุ่มทางด้านทิศใต้ของเขตเทศบาลรวมทั้งบริเวณสุดเขตเทศบาลบนถนนอุทอง-สุพรรณบุรี

4. สถาบันราชการ พื้นที่ของสถาบันราชการที่สำคัญอยู่ทางทิศใต้ของเขตเทศบาลตรงจุดตัดทางแยกทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3429 กับถนนแสงชูโต ซึ่งเป็นบริเวณที่ตั้งศูนย์ราชการจังหวัดกาญจนบุรีและโรงพยาบาลประจำจังหวัด (โรงพยาบาลพลพลพยุหเสนา) รวมทั้งที่ดินราชการริมทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3429 และริมถนนแสงชูโตด้านทิศเหนือ นอกจากนั้นพื้นที่ของสถาบันราชการมีที่ตั้งกระจายกระจายทั่วไปในพื้นที่บริเวณศูนย์กลางของเมือง เพื่อให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนตามหน้าที่และกิจกรรมของแต่ละหน่วยงาน อาทิ เทศบาล, สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข, สถานีดับเพลิง เป็นต้น

5. สถาบันการศึกษา สถาบันการศึกษาขนาดใหญ่ 4 แห่ง มีที่ตั้งบริเวณสุดเขตเทศบาลอันมีสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลกาญจนบุรี ตั้งอยู่บนถนนอุทอง-สุพรรณบุรี, โรงเรียนวิสุทธิรังสี ตั้งอยู่ทางด้านทิศใต้ริมถนนแสงชูโต, โรงเรียนกาญจนจินดา ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือริมถนนแสงชูโต และโรงเรียนสตรีกาญจนาอนุเคราะห์ ตั้งอยู่ริมถนนหลักเมือง นอกจากนั้นยังมีโรงเรียนขนาดกลางและเล็กอีก 19 แห่ง มีที่ตั้งบนถนนแสงชูโต และถนนสายรองต่าง ๆ

6. ศาสนสถาน วัดสำคัญในเขตเทศบาลมีวัดพุทธ 6 แห่ง ศาลเจ้าจีน 4 แห่ง ศาลเจ้าไทย 3 แห่ง โบสถ์คริสต์ 2 แห่ง และสุสาน 3 แห่ง ดังนี้

วัดพุทธ : วัดท่ามะขาม บนถนนแม่น้ำแคว, วัดถาวราราม บนถนนแสงชูโต, วัดเทวสังฆาราม ริมน้ำแควใหญ่, วัดอุดมมงคล บนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 324, วัดไชยชุมพลริมแม่น้ำแม่กลอง และวัดท่าล้อ บนถนนแสงชูโต

ศาลเจ้าจีน : ศาลเจ้าจีนริมแม่น้ำแม่กลอง, ศาลเจ้าจีนบนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 324, ศาลเจ้าแม่กวนอิม, ศาลเจ้าพ่อกุมารสิงห์รัตนทอง บนถนนแม่น้ำแคว

ศาลเจ้าไทย : ศาลเจ้าแม่เบ็ญโพธิ์ ริมแม่น้ำควาใหญ่, ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง,
ศาลเจ้าพ่อเขาเกื้อย

โบสถ์คริสต์ : คริสต์จักรพรรมเกล้า บนถนนแสงชูโต, โบสถ์คริสต์บนถนนสถานี
รถไฟ

สุสาน : สุสานเขาช่องไก่ (สุสานญี่ปุ่น), สุสานสหประชาชาติ, สุสานวัด
ถาวรวาราม

7. เขตชนบทและเกษตรกรรม ในเขตเทศบาลมีพื้นที่ชนบทและเกษตรกรรมอยู่บ้างบริเวณสุดเขตเทศบาลรวมทั้งพื้นที่ด้านตะวันออกทางรถไฟ ซึ่งเป็นพื้นที่ลุ่มแปลงแคบ ๆ และพื้นที่ระหว่างแม่น้ำควาใหญ่กับถนนแม่น้ำควา ซึ่งตั้งอยู่ด้านทิศเหนือของเขตเทศบาล

8. เขตอุตสาหกรรมและคลังสินค้า เขตเทศบาลแต่เดิมเคยมีอุตสาหกรรมขนาดใหญ่คือ โรงงานกระดาษไทย ปัจจุบันนี้ได้เลิกกิจการแล้วและที่ตั้งโรงงานเปลี่ยนเป็นชุมชนหนาแน่นและย่านการค้าโรงงานอุตสาหกรรมและคลังสินค้าอื่น ๆ ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก เช่น อู่ซ่อมเครื่องยนต์, โรงกลึงเหล็ก, โรงน้ำแข็ง-ไอศกรีม, โรงงานทาสีเส้นก๊วยเตี๋ยว, โรงงานทากม, โรงงานเหล่าน้ำที่ตั้งกระจายกระจายทั่วไปในเขตเทศบาลซึ่งปัจจุบันมีโรงงานทั้งสิ้น 114 แห่ง

สำหรับเขตอุตสาหกรรม และคลังสินค้าตามที่กำหนดในผังเมืองรวม เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเขตเทศบาล ได้กำหนดให้เขตอุตสาหกรรมและคลังสินค้าที่ตั้งบริเวณจุดตัดถนนแสงชูโตกับถนนอุทอง-สุพรรณบุรีฝั่งทิศเหนือของทางรถไฟตัดกับถนนแสงชูโต และมีถนนพัฒนาทางคนเป็นเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมต่อพื้นที่ด้านเหนือกับด้านใต้ของเขตเทศบาล (อีกบริเวณหนึ่งที่กำหนดในผังเมืองรวม นอกเขตเทศบาล คือ บริเวณแยกถนนเลี้ยวเมืองต่อจากถนนแสงชูโตด้านทิศใต้) เขตอุตสาหกรรมและคลังสินค้า มีพื้นที่ประมาณ 691.75 ไร่

9. ที่ว่างเพื่อการนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม บริเวณฝั่งตะวันออกของแม่น้ำควาใหญ่จนจรดริมฝั่งแม่น้ำแม่กลอง จากด้านทิศเหนือถึงทิศใต้ตลอดเขตเทศบาล เป็นที่ว่างเพื่อการนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่สำคัญแห่งหนึ่ง แต่พื้นที่นี้มีการประกอบการด้านและบริการอย่างหนาแน่น เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความสวยงามตามธรรมชาติและเป็นจุดชมวิวของเขตเทศบาล การค้าและบริการในพื้นที่นี้ลักษณะเป็นแพอาหารและแพท่องเที่ยวพักผ่อน ซึ่งมีที่ตั้งกระจายกระจายตลอดแนวฝั่งแม่น้ำทั้งบนฝั่งน้ำและบนบกและยังอยู่นอกเหนือการควบคุมตามกฎหมายและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ ยังมีพื้นที่อีกหลายบริเวณเป็นที่ร่องเพื่อนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม อันมีสนามกีฬาเทศบาลริมถนนมั่งงูรูด ใกล้เคียงสถานีรถไฟกาญจนบุรี-ไทรโยค, สนามกีฬาเทศบาล บริเวณหน้าเมือง ริมถนนแม่น้ำแคว, สวนสุขภาพ, สวนหย่อมริมแม่น้ำแควใหญ่และเกาะลิ้นช้าง บริเวณหน้าเมืองเหนือจุดบรรจบแม่น้ำแควใหญ่กับแม่น้ำแควน้อย

การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินตามผังเมืองรวม

การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง โดยการขยายตัวของชุมชนเป็นไปอย่างไม่มีระเบียบที่แน่นอน และก่อปัญหาอันเนื่องมาจากการพัฒนา ซึ่งเป็นผลเสียต่อชุมชนโดยรวม จึงมีความจำเป็นต้องจัดทำผังแม่บทเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อให้การขยายตัวของชุมชนมีระเบียบ และเหมาะสมสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสภาพของพื้นที่

เขตผังเมืองรวมเมืองกาญจนบุรี ประกาศโดยกฎกระทรวงฉบับที่ 27 ลงวันที่ 3 เมษายน พ.ศ.2530 มีผลบังคับใช้ 5 ปี และได้มีการปรับปรุงครั้งที่ 1 อีก 5 ปีถัดมา ใน พ.ศ.2535 พื้นที่เขตผังเมืองรวมมีขนาด 35.9 ตารางกิโลเมตร หรือ 22,437.5 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 6 ตำบล อันมีตำบลแก่งเสี้ยน ตำบลท่ามะขาม ตำบลบ้านเหนือ ตำบลบ้านใต้ ตำบลปากแพรก ในเขตอำเภอเมือง และตำบลท่าล้อ ในเขตอำเภอท่าม่วง การใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตผังเมืองรวม พ.ศ.2530 แบ่งออกเป็น 9 ประเภท³ คือ

1. ที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย มีพื้นที่ประมาณ 6,791.87 ไร่ ให้ใช้ประโยชน์เพื่อการอยู่อาศัยเป็นส่วนใหญ่ โดยให้ใช้พื้นที่เพื่อการอยู่อาศัย การสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการ ไม่น้อยกว่า 65% ของที่ดินประเภทนี้ในแต่ละบริเวณ พื้นที่นี้ได้แก่ บริเวณฝั่งตะวันออกของทางรถไฟ จนถึงแนวขนานทางรถไฟสายตะวันตก และบริเวณบ้านที่อยู่อาศัยด้านใต้
2. ที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง มีพื้นที่ประมาณ 2,431.87 ไร่ ให้ใช้ประโยชน์เพื่อการอยู่อาศัยเป็นส่วนใหญ่ โดยให้ใช้พื้นที่เพื่อการอยู่อาศัย การสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการ ไม่น้อยกว่า 70% ของที่ดินประเภทนี้ในแต่ละบริเวณ พื้นที่นี้ได้แก่ ย่านที่อยู่อาศัยบางส่วนของ

³เรื่องเดียวกัน

เขตศูนย์กลางเมือง. ย่านที่อยู่อาศัยด้านตะวันตกของถนนแสงชูโต. ย่านที่อยู่อาศัยริมทางหลวงผ่านดินหมายเลข 324 และบริเวณหน้าศาลากลางจังหวัด

3. ย่านพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก มีพื้นที่ประมาณ 627 ไร่ 1/3 ให้ใช้ประโยชน์เพื่อการพาณิชยกรรมและการอยู่อาศัยเป็นส่วนใหญ่ โดยให้ใช้พื้นที่เพื่อการพาณิชยกรรมที่อยู่อาศัย สาธารณูปโภคและสาธารณูปการไม่น้อยกว่า 80% ของที่ดินประเภทนั้นในแต่ละบริเวณ พื้นที่นี้แบ่งเป็น 3 บริเวณคือ บริเวณศูนย์กลางเมือง ตั้งแต่สุสานวัดดาวราราม จนถึงสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (กาญจนบุรี), บริเวณที่อยู่อาศัยระหว่างทางรถไฟกับถนนปากแพรก และบริเวณริมถนนแสงชูโตด้านทิศเหนือ หน้ากองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 13 กับด้านทิศใต้หน้าโรงพยาบาลพลพลพยุหเสนา

4. เขตอุตสาหกรรมและคลังสินค้า มีพื้นที่ประมาณ 691.75 ไร่ 1/3 ให้ใช้ประโยชน์เพื่อการอุตสาหกรรมและคลังสินค้าเป็นส่วนใหญ่ โดยให้ใช้พื้นที่เพื่อการอุตสาหกรรม คลังสินค้า สาธารณูปโภค และสาธารณูปการไม่น้อยกว่า 60% ของที่ดินประเภทนั้นในแต่ละบริเวณ พื้นที่นี้ได้แก่ ที่ตั้งโรงงานผลิตเยื่อกระดาษ (โรงงานกระดาษไทยอุตสาหกรรม), เขตอุตสาหกรรมเฉพาะกิจ ตรงข้ามวัดอุดมมงคล (วัดเขาน้อย) และบริเวณสุดเขตผังเมืองรวมด้านทิศเหนือ

5. เขตชนบทและเกษตรกรรม มีพื้นที่ประมาณ 6,507.5 ไร่ 1/3 ให้ใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ โดยให้ใช้พื้นที่เพื่อเกษตรกรรมหรือเกี่ยวข้องกับกรเกษตรกรรม ไม่น้อยกว่า 90% ของที่ดินประเภทนั้นในแต่ละบริเวณ พื้นที่นี้ได้แก่ บริเวณที่ดินด้านตะวันออกของถนนสายใหญ่ขนานทางรถไฟสายตะวันตก และที่ดินแยกเขตเทศบาลด้านทิศเหนือในเขตตำบลแก่งเสี้ยนที่อยู่นอกเหนือการใช้ประโยชน์ในประเภทอื่น

6. ที่ร่องเพื่อการนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม มีพื้นที่ประมาณ 816.25 ไร่ 1/3 ให้ใช้ประโยชน์เพื่อการนันทนาการ, การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสาธารณประโยชน์เท่านั้น พื้นที่ ได้แก่ บริเวณริมฝั่งแม่น้ำแควใหญ่และแม่น้ำแม่กลองด้านหน้าเมือง ตั้งแต่วัดดาวรารามถึงวัดไชยชุมพลชนะสงคราม, บริเวณสนามกีฬาจังหวัดด้านทิศเหนือ บนถนนแสงชูโต นอกเขตเทศบาล, พื้นที่เกาะลิ้นช้างทั้งหมด และพื้นที่บนเกาะในแม่น้ำแม่กลอง สุดเขตผังเมืองรวมด้านทิศใต้

7. สถาบันการศึกษา มีพื้นที่ประมาณ 316.87 ไร่ 1/3 ให้ใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาหรือเกี่ยวข้องกับการศึกษาหรือสาธารณประโยชน์เท่านั้น พื้นที่นี้ที่ตั้งจัดกระจาย ภายในบริเวณที่อยู่อาศัย อัมมี บริเวณศูนย์กลางเมือง, บนถนนแสงชูโตด้านเหนือและด้านใต้ และบน

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 324

8. สถาบันศาสนา มีพื้นที่ประมาณ 186.25 ไร่ ไร่ให้ใช้ประโยชน์เพื่อการศาสนา หรือเกี่ยวกับการศาสนา, การศึกษา หรือสาธารณประโยชน์เท่านั้น พื้นที่นี้ได้แก่ ที่ตั้งของวัด, สุสานในศาสนาต่าง ๆ ส่วนใหญ่ที่ตั้งอย่างกระจัดกระจายในเขตศูนย์กลางเมือง ริมแม่น้ำแควใหญ่ และแม่น้ำแม่กลอง

9. สถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ มีพื้นที่ประมาณ 581.84 ไร่ ไร่ให้ใช้ประโยชน์เพื่อกิจการของรัฐ, กิจการเกี่ยวกับสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ หรือสาธารณประโยชน์เท่านั้นพื้นที่นี้ได้แก่ บริเวณที่ตั้งหน่วยราชการต่าง ๆ ที่ดินของสถานีรถไฟ และที่ดินศูนย์ราชการแห่งใหม่ บนทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3249

ทั้งนี้ ตามข้อกำหนดผังเมืองรวมเมืองกาญจนบุรี ได้กำหนดห้ามการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อกิจการบางประเภทไว้ด้วย

สำหรับผังเมืองรวม ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 (พ.ศ.2535) ได้ปรับปรุงแก้ไขการใช้ที่ดินในเขตผังเมืองรวมบางส่วน ดังนี้

1. ขยายเขตพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก โดยรอบย่านพาณิชยกรรมทั้ง 3 บริเวณได้แก่ บริเวณริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 324 ติดกับถนนแสงชูโต, บริเวณริมถนนแสงชูโตด้านใต้ระหว่างทางรถไฟสายตะวันตกถึงแม่น้ำแม่กลองขยายไปจนถึงถนนสถานีรถไฟ และบริเวณที่ดินใกล้กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 13 กับที่ดินหน้าโรงพยาบาลพหลพลพยุหเสนา

2. ปรับเขตที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อยด้านตะวันออกของทางรถไฟ และด้านตะวันตก โดยรอบที่ตั้งศาลากลางจังหวัดกาญจนบุรี ให้เป็นเขตที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง

3. ยกเลิกเขตอุตสาหกรรมเฉพาะกิจหน้าวัดอุดมมงคล แล้วเปลี่ยนให้เป็นเขตที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อยและเขตชนบทและเกษตรกรรม แล้วย้ายเขตอุตสาหกรรมเฉพาะกิจไปสู่เขตเทศบาลด้านเหนือและด้านใต้

ผังเมืองรวมฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 นี้ ส่วนใหญ่แล้วเป็นการปรับปรุงเขตที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อยกับเขตชนบทและเกษตรกรรมโดยรวม

⁴ เรื่องเดียวกัน,

การติดต่อสื่อสาร

การคมนาคมขนส่ง

ทางบก

การคมนาคมทางบก เป็นเส้นทางการคมนาคมหลักของจังหวัดกาญจนบุรีและของเขตเทศบาลโดยมีถนนแสงชูโต ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 323 เป็นถนนสายประธาน เชื่อมต่ออำเภอท่ามะกาถึงจังหวัดราชบุรี ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ และเชื่อมต่อกับอำเภอไทรโยค อำเภอทองผาภูมิ และอำเภอสังขละบุรี ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ถนนสายหลักที่สำคัญมี 2 เส้นทางคือ ถนนอุ้มทอง-สุพรรณบุรีหรือทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 324 เชื่อมต่ออำเภอพนมทวนกับจังหวัดสุพรรณบุรี และทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3429 ซึ่งบรรจบกับถนนแสงชูโตบริเวณตรงข้ามศูนย์ราชการจังหวัดทางด้านทิศใต้ของเขตเทศบาล และเชื่อมต่อกับอำเภอไทรโยค นอกจากนั้นเป็นถนนสายรองและถนนย่อยต่าง ๆ ที่มีความสำคัญต่อโครงการคมนาคมในเขตเทศบาล อาทิ ถนนพัฒนากาญจน์, ถนนแม่แก่น้ำแคว, ถนนเจ้าขุนเณร, ถนนสถานีรถไฟ, ถนนปากแพรก, ถนนไชยชุมพล, ถนนบ้านเหนือ เป็นต้น

ระบบถนนในเขตเทศบาลเป็นการก่อสร้างตามความจำเป็นในการเข้าถึงการบริการและการติดต่อสื่อสารของชุมชน และเชื่อมร้อยชุมชนย่อยต่าง ๆ เข้าด้วยกัน แต่เนื่องจากไม่มีการวางแผนล่วงหน้าระบบถนนจึงไม่เป็นระบบระเบียบกล่าวคือ ขนาดของถนนเล็กและแคบ ไม่ได้มาตรฐาน ไม่มีทางเดินเท้าหรือทางเดินเท้าแคบเกินไป และไม่มีที่จอดรถสาธารณะอย่างพอเพียงและเป็นสัดส่วน ทำให้เกิดปัญหาการไร้พื้นที่ถนนเป็นที่จอดรถ รวมทั้งพื้นผิวถนนแตกต่างกันตามประเภทของวัสดุก่อสร้างที่ใช้ คือ มีทั้งถนนคอนกรีต, ถนนแอสฟัลต์ และถนนลูกรัง อย่างไรก็ตามสภาพของถนนโดยทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ดี สามารถรองรับการสัญจรในเขตเทศบาลได้ แม้จะมีปัญหาการจราจรติดขัดบ้างในช่วงเวลาเร่งด่วน⁵

สภาพการจราจรโดยทั่วไปนั้น มีความแออัดหนาแน่นมากบริเวณย่านการค้าถนนปากแพรก เนื่องจากเป็นศูนย์กลางการค้าและบริการต่าง ๆ และเป็นชุมชนดั้งเดิม ซึ่งมีความแออัดของพื้นที่อยู่แต่เดิมแล้วรวมทั้งสภาพถนนที่ไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด นอก

⁵ รื่องเดียวกัน.

จากนั้นบริเวณย่านชุมชนตรงจุดตัดทางแยกถนนแสงชูโตกับถนนอุทอง-สุพรรณบุรี ซึ่งเป็นทั้งย่านการค้า-บริการและมีสถานีขนส่งของจังหวัดอยู่ในบริเวณเดียวกัน ก็เป็นอีกจุดหนึ่งที่มีสภาพการจราจรแออัดและมีปัญหาเกี่ยวกับที่จอดรถสาธารณะ

สำหรับสถานีขนส่งนั้น นอกจากสถานีขนส่งของจังหวัดดังกล่าวแล้ว ยังมีคิวรถโดยสารระหว่างจังหวัดอีก 3 แห่ง คิวรถโดยสารภายในเขต 6 แห่ง และคิวรถแท็กซี่ 2 แห่ง มีที่ตั้งกระจายตามจุดต่าง ๆ ในเขตเทศบาล ปัญหาสำคัญของคิวรถเหล่านี้คือการมีที่จอดรถไม่เพียงพอ

การคมนาคมทางบกที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ทางรถไฟสายกรุงเทพ-กาญจนบุรี-ไทรโยค ซึ่งสิ้นสุดที่สถานีน้ำตก ในเขตอำเภอไทรโยค ทางรถไฟนี้จัดเป็นเส้นทางคมนาคมทางบกระหว่างจังหวัด เนื่องจากระบบถนนอำนวยความสะดวกแก่การสัญจรระยะไกลได้ดีกว่าและทางรถไฟเฉพาะที่ตัดผ่านในเขตเทศบาล มีความยาวประมาณ 9 กิโลเมตร ทอดเป็นแนวอยู่สุดเขตเทศบาลทางด้านตะวันออกขนาดกั้นแนวแม่น้ำแควใหญ่-แม่น้ำแม่กลอง แล้วอ้อมจากด้านทิศเหนือของเขตเทศบาล ไปยังทิศตะวันตกสู่สถานีน้ำตก อำเภอไทรโยค

ทางน้ำ

ในปัจจุบันการคมนาคมขนส่งทางน้ำลดความสำคัญลง และการใช้

แม่น้ำเป็นเส้นทางสัญจรระยะไกล ได้ลดบทบาทลงเปลี่ยนไปเป็นการท่องเที่ยวทางน้ำแทน เนื่องจากการคมนาคมขนส่งทางบกสะดวกรวดเร็วกว่า และการสัญจรข้ามฟากแม่น้ำ สามารถใช้สะพาน สะพานซึ่งมีสะพานสำคัญ 2 แห่งคือ สะพานข้ามแม่น้ำแคว ทอดขนานกับทางรถไฟ และสะพานกรมโยธาธิการข้ามแม่น้ำแควใหญ่ นอกจากนั้นยังมีโครงการก่อสร้างสะพานขึ้นอีกแห่งหนึ่งที่บริเวณถนนบ้านเหนือ อย่างไรก็ตามการคมนาคมทางน้ำ ระหว่างชุมชน 2 ฝั่งแม่น้ำ ยังคงมีความสำคัญอยู่

การสื่อสาร โทรคมนาคม

ระบบสื่อสารของเขตเทศบาลและทุกพื้นที่ของจังหวัดกาญจนบุรี เป็นระบบโทรศัพท์รวมเชื่อมโยงด้วยสัญญาณวิทยุ ประกอบด้วยระบบโทรศัพท์ทั้งภายในและระหว่างประเทศ และระบบเทเล็กซ์ผ่านชุมสายอัตโนมัติในกรุงเทพมหานคร ซึ่งระบบสื่อสารนี้อยู่ในความรับผิดชอบของ 2 หน่วยงาน คือ องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยและการสื่อสารแห่งประเทศไทยโดยโครงข่ายสายโทรศัพท์ระหว่างชุมสายกาญจนบุรี-ท่าม่วง-ท่ามะกา เชื่อมโยงกันด้วยสายเคเบิลส่วนการติด

ต่อกับจังหวัดอื่น เป็นการส่งสัญญาณจากชุมสายกาญจนบุรี ไปยังสถานีทวนสัญญาณบ้านแก้วแดง จังหวัดสุพรรณบุรี ด้วยสัญญาณวิทยุผ่าน VHF, UHF แล้วส่งต่อไปยังชุมสายนครปฐม ซึ่งจะถ่ายทอดสัญญาณเข้ากรุงเทพมหานครจะถ่ายทอดด้วยสัญญาณไมโครเวฟ ไปยังจังหวัดปลายทางอีกต่อหนึ่ง

ส่วนระบบเทเล็กซ์ส่งจากชุมสายเทเล็กซ์ย่อยกาญจนบุรี เชื่อมโยงกับชุมสายเทเล็กซ์นครปฐมโดยใช้ระบบคลื่นวิทยุย่าน UHF และระบบโทรเลข มีวิธีการส่ง 3 วิธีคือ ส่งผ่านคลื่นวิทยุย่าน VHF ระหว่างสถานีกาญจนบุรี-บ่อพลอย-ลาดหญ้า-ห้วยกระบอก, ส่งผ่านคลื่นวิทยุ HF/SSB ระหว่างสถานีกาญจนบุรี-โทรโยค-สวนผึ้ง-ทองผาภูมิ-หนองปรือ-หนองหญ้าไทร และส่งผ่านสายเบลีอิจิงบนยอดเสาระหว่างสถานีกาญจนบุรี-พนมทวน-ตลาดเขาเต

นอกจากนี้ยังมีระบบวิทยุบริการของการสื่อสารแห่งประเทศไทย โดยการสื่อสารระยะไกลใช้ระบบวิทยุ HF และการสื่อสารระยะใกล้ใช้ระบบวิทยุ VHF-FM ในระยะรัศมีทำการ 70 กิโลเมตรจากศูนย์ควบคุม ซึ่งสามารถให้บริการได้สูงสุด 35 ราย สำหรับ

ชุมสายโทรศัพท์ของกาญจนบุรี มีที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล โดยตั้งอยู่ที่ถนนแสงชูโต ตรงจุดตัดทางแยกกับถนนคูทอง-สุพรรณบุรี ช่วยบริการครอบคลุมทั้งภายในเขตเทศบาลและพื้นที่ทั้งจังหวัด โดยชุมชนในเขตเทศบาลนั้น มีหมายเลขให้บริการทั้งจังหวัดได้รวม 9,344 เลขหมาย⁶

ระบบสาธารณูปโภค

ไฟฟ้า

กระแสไฟฟ้าที่ใช้ในเขตเทศบาล รวมทั้งพื้นที่อื่น ๆ ในจังหวัดกาญจนบุรี อยู่ในความรับผิดชอบของ 2 หน่วยงานคือ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ซึ่งผลิตพลังงานไฟฟ้าจากพลังน้ำโดยมีแหล่งผลิตกระแสไฟฟ้าที่สำคัญ 3 แห่งและมีอุปกรณ์สายส่งแรงสูงขนาด 115 และ 230 กิโลวัตต์ และการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคซึ่งให้บริการจำหน่ายไฟฟ้าแก่ผู้ใช้ไฟต่าง ๆ

บริการระบบกระแสไฟฟ้า มีดังต่อไปนี้

1. แหล่งผลิตพลังงานไฟฟ้า

การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ได้ดำเนินการผลิตกระแสไฟฟ้าจากเขื่อนพลังน้ำ 3 แห่ง คือ

- เขื่อนศรีนครินทร์ สร้างกันแม่น้ำแควใหญ่ ตั้งอยู่ที่บ้านเจ้าแฉะ ตำบลท่ากระดาน อำเภอศรีสวัสดิ์ เป็นเขื่อนแกนดินหินทิ้งสูง 135 เมตร สันเขื่อนกว้าง 15 เมตร สร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ.2524 มีปริมาณความจุที่ระดับเก็บกัก 17,745 ล้านลูกบาศก์เมตร มีกำลังผลิตรวม 720 เมกะวัตต์ จากเครื่องกำเนิดไฟฟ้าขนาด 120 เมกะวัตต์ 3 เครื่อง และขนาด 180 เมกะวัตต์ 2 เครื่องผลิตพลังงานไฟฟ้า ได้ปีละ 1,175 ล้านกิโลวัตต์ชั่วโมง

- เขื่อนท่าทุ่งนา สร้างกันแม่น้ำแควใหญ่ ฝายอยู่ทางตอนล่างของเขื่อนศรีนครินทร์ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง เขื่อนนี้สร้างขึ้นเพื่อเก็บกักน้ำที่ถูกล่อยจากเขื่อนศรีนครินทร์ เพื่อนำมาผลิตกระแสไฟฟ้าอีกครั้งหนึ่ง สร้างเสร็จเมื่อต้นปี พ.ศ.2525 มีกำลังผลิต 38 เมกะวัตต์ จากเครื่องกำเนิดกระแสไฟฟ้า 19 เมกะวัตต์ 2 เครื่อง ผลิตพลังงานไฟฟ้าได้ปีละ 140 ล้านกิโลวัตต์ชั่วโมง

- เขื่อนเขาแหลม สร้างกันแม่น้ำแควน้อย ตำบลท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ เป็นเขื่อนแบบหินทิ้งลาดคอนกรีต มีปริมาตรความจุที่ระดับเก็บกัก 8,860 ล้านลูกบาศก์เมตร มีกำลังผลิต 300 เมกะวัตต์ จากเครื่องกำเนิดไฟฟ้าขนาด 100 เมกะวัตต์ รวม 3 เครื่อง ผลิตพลังงานไฟฟ้าได้ปีละ 770 ล้านกิโลวัตต์ชั่วโมง

2. ข่ายสายส่งแรงดันสูง

เนื่องจากจังหวัดกาญจนบุรีมีแหล่งผลิตกระแสไฟฟ้าปริมาณมากจากเขื่อนพลังน้ำขนาดใหญ่ถึง 3 เขื่อน ซึ่งมีกำลังผลิตรวมถึง 1,058 เมกะวัตต์ การส่งกระแสไฟฟ้าเข้าสู่กรุงเทพมหานครหรือส่วนอื่นของประเทศต้องใช้สายส่งแรงดันสูง ปัจจุบันข่ายสายส่งแรงดันสูงมีการเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบระหว่างเขื่อนศรีนครินทร์และสถานีไฟฟ้าย่อยบ้านโป่ง 2 จังหวัดราชบุรี มีสายส่งแรงดันสูงขนาด 230 กิโลวัตต์จำนวน 4 วงจร เพื่อส่งกระแสไฟฟ้าจากเขื่อนเขาแหลมเข้าสู่กรุงเทพมหานคร, ระหว่างเขื่อนศรีนครินทร์และเขื่อนท่าทุ่งนา มีสายส่งแรงดันสูงขนาด 115 กิโลวัตต์ ระหว่างเขื่อนท่าทุ่งนา สถานีไฟฟ้าย่อยกาญจนบุรี-สถานีไฟฟ้าย่อยท่าม่วง และสถานีไฟฟ้าย่อยบ้านโป่ง 2 มีสายส่งแรงดันสูงขนาด 115 กิโลวัตต์ส่วนเขื่อนศรีนครินทร์และเขื่อนเขาแหลม เชื่อมโยงด้วยสายส่งแรงดันสูงขนาด 230 กิโลวัตต์ 2 วงจรและระหว่างสถานีไฟฟ้าศรีนครินทร์ 2 กับ สถานีไฟฟ้าทรน้อย มีสายส่งแรงดันสูงขนาด 500 กิโลวัตต์

3. สถานีไฟฟ้าย่อย

สถานีไฟฟ้าย่อยของจังหวัดกาญจนบุรีมี 2 แห่ง คือสถานีไฟฟ้าย่อยกาญจนบุรี อำเภอเมืองและสถานีไฟฟ้าย่อยท่าม่วง อำเภอท่าม่วง การไฟฟ้าส่วนภูมิภาครับซื้อกระแสไฟฟ้าจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย แล้วขายต่อให้แก่ผู้ซื้อไฟฟ้ารายย่อย โดยสถานีไฟฟ้าย่อยกาญจนบุรี ใช้หม้อแปลงไฟฟ้าขนาด 115/22 กิโลโวลต์ 25 เมกะโวลต์แอมแปร์ 3 เครื่อง และสถานีไฟฟ้าย่อยท่าม่วงใช้หม้อแปลงไฟฟ้าขนาด 115/22 กิโลโวลต์ 13.3 เมกะโวลต์แอมแปร์ 1 เครื่อง

4. ระบบจำหน่ายไฟฟ้า

การไฟฟ้าภูมิภาคและสถานีไฟฟ้าย่อยนตั้งอยู่บนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 324 ระบบจำหน่ายไฟฟ้าของกาญจนบุรีใช้ระบบ RADIAL TYPE โดยการชิงสายบนเสาและส่งด้วยแรงดันระบบ 22 กิโลโวลต์ ความถี่ 50 เฮิรตซ์ จ่ายไฟฟ้าแก่ทุกพื้นที่ของจังหวัดและระบบไฟฟ้าของอำเภอสังขละบุรีใช้เครื่องกำเนิดไฟฟ้า 20 กิโลวัตต์ 4 เครื่อง และอำเภอทองผาภูมิใช้เครื่องกำเนิดไฟฟ้า 55 กิโลวัตต์ 2 เครื่อง

การกำจัดขยะ

สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยของเขตเทศบาลมี 1 แห่ง ขนาดพื้นที่ประมาณ 5 ไร่ ตั้งอยู่บริเวณริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 324 ห่างจากย่านชุมชนประมาณ 1.5 กิโลเมตร ระบบกำจัดขยะมูลฝอยใช้ระบบ SANITARY LANDFILL แต่ยังไม่มีการแยกชนิดของขยะมูลฝอย ทำให้เกิดปัญหาขยะที่ไม่ย่อยสลายตกค้าง เช่น พลาสติก เศษโลหะ กระเบื้อง เทศบาลมีโครงการจัดหาสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยแห่งใหม่เพิ่มขึ้นอีก 1 แห่ง ขนาด 29 ไร่ ตั้งอยู่บนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 324 ห่างจากย่านชุมชน 4 กิโลเมตร นอกเขตเทศบาล การกำจัดจะใช้วิธีเดิม แต่มีการแยกชนิดของขยะมูลฝอยก่อนที่จะดำเนินการกำจัด

ปริมาณขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลมีวันละประมาณ 20-30 ลูกบาศก์เมตร อัตราค่าจ้างงานการดำเนินการจัดเก็บและกำจัดมีรถยนต์เก็บขยะขนาดความจุ 5-6 ลูกบาศก์เมตร จำนวน 4 คัน และพนักงานรวม 88 คน เป็นพนักงานประจำรถ 20 คน และพนักงานเก็บกวาด 68 คน

การกำจัดขยะมูลฝอยของเขตเทศบาลประสบปัญหาเกี่ยวกับการจัดเก็บเป็นอย่างมาก เนื่องจากปริมาณขยะมีมากเกินอัตราค่าจ้างดำเนินการทำให้มีขยะตกค้าง รวมทั้งการจัดเก็บยังไม่ทั่วถึงทั้งพื้นที่ ส่วนระบบประปาและระบบระบายน้ำ จะนำไปเสนอในหัวข้อถัดไป

ตลาด-โรงฆ่าสัตว์

เขตเทศบาลมีตลาดสด 3 แห่ง มีที่ตั้งอยู่ในย่านการค้าทั้ง 3 แห่ง เป็นตลาดเทศบาล 1 แห่ง และตลาดเอกชน 2 แห่ง

ปัญหาของตลาดเป็นปัญหาต่อเนื่องจากปัญหาของชุมชนหนาแน่นคือ ที่จอดรถไม่เพียงพอ และตลาดมีพื้นที่ให้บริการคับแคบ เนื่องจากขนาดของชุมชนที่เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว

ส่วนโรงฆ่าสัตว์มี 1 แห่ง ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล บริเวณจุดตัดทางแยกถนนแสงชูโตกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 324 ซึ่งเป็นชุมชนที่อยู่อาศัย ทำให้เป็นปัญหาบั่นทอนสุขภาพอนามัยของประชาชนในละแวกใกล้เคียง

นอกจากสาธารณูปโภคที่สำคัญดังกล่าวแล้ว เขตเทศบาลมีบริการป้องกันอัคคีภัย โดยมีสถานีดับเพลิง 1 แห่ง รถดับเพลิง 4 คัน เรือดับเพลิง 1 ลำ และเครื่องมือดับเพลิงเคมี 40 ชุด ที่ตั้งของสถานีดับเพลิงอยู่บนถนนชัยชุมพล

ศาสนสถาน-สถานศึกษา

สาธารณูปการเหล่านี้ที่ตั้งกระจายอยู่ตามจุดต่าง ๆ ทั้งในย่านชุมชนเดิมและชุมชนใหม่ โดยเฉพาะในย่านชุมชนเดิมนั้น เป็นที่ตั้งศาสนสถานต่าง ๆ รวม 16 แห่ง สุสานอีก 3 แห่ง และโรงเรียน 23 แห่ง เป็นครู 789 คน และนักเรียน 16,371 คน

สถาบันราชการ

สถาบันราชการมีที่ตั้งในบริเวณศูนย์กลางเมืองและสุดเขตเทศบาล สถาบันราชการที่สำคัญคือศูนย์ราชการจังหวัดตั้งอยู่ด้านทิศใต้ของเขตเทศบาล และบริเวณริมทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3429 นอกนั้นกระจายอยู่ตามที่ตั้งต่าง ๆ ในย่านชุมชน รวมแล้วเขตเทศบาลมีพื้นที่ของสถาบันราชการประมาณ 470 ไร่ มีสถาบันราชการ 103 แห่ง

บริการสาธารณสุข

เขตเทศบาลมีโรงพยาบาลขนาดใหญ่ 1 แห่ง เป็นโรงพยาบาลประจำจังหวัดกาญจนบุรี คือ โรงพยาบาลพหลพลพยุหเสนา มีพื้นที่ 53 ไร่ ตั้งอยู่ริมถนนแสงชูโตใกล้กับศูนย์ราชการจังหวัด ขนาดการให้บริการสามารถรับคนไข้ได้ 362 เตียง มีแพทย์ พยาบาลและเจ้าหน้าที่รวม 270 คน จำนวนคนไข้ในเฉลี่ยต่อปี 27,751 คน และคนไข้นอกเฉลี่ยต่อปี 137,708 คน นอกจาก

นั้นมีสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด, ศูนย์บริการสาธารณสุขของเทศบาล, หน่วยมาเลเรีย และ คลินิกเอกชนรวม 33 แห่ง ร้านขายยาทั้งแผนโบราณและแผนปัจจุบัน 29 แห่ง มีที่ตั้งย่านการค้า และที่อยู่อาศัยตลอดทั้งพื้นที่

ร้านค้า-สถานท่องเที่ยว

กิจการด้านการค้าและการบริการทั้งที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวและบันเทิงทั่วไปในเขต เทศบาลแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้ ร้านอาหารทั่วไป 217 แห่ง ร้านเครื่องดื่ม 403 แห่ง ร้านเสริมสวย 108 แห่ง ภัตตาคาร-สวนอาหาร 88 แห่ง โรงแรม 32 แห่ง สถานี บริการน้ำมัน 16 แห่ง และสระว่ายน้ำ 3 แห่ง

เนื่องจากจังหวัดกาญจนบุรีเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยว การให้บริการด้านนี้จึงมีความ สำคัญเป็นอย่างมาก ในเขตเทศบาลมีโรงแรมและที่พักแรม 905 ห้อง ส่วนใหญ่มีที่ตั้งบนถนนแสง ชูโรดและถนนที่เชื่อมต่อพื้นที่ย่านการค้ากับบริเวณริมฝั่งแม่น้ำแควใหญ่

ระบบประปาและระบบระบายน้ำของเขตเทศบาล

ระบบประปา

การประปาของเขตเทศบาลดำเนินการโดยการประปาส่วนภูมิภาคมีสถานีจ่ายน้ำตั้งอยู่ ด้านทิศเหนือของเขตเทศบาลบนถนนเจ้าขุนแมริก้าลังการผลิต 320 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง ปริมาณน้ำที่ผลิต 5.437 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน ปริมาณน้ำที่จำหน่าย 4.579 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน มีจำนวนผู้ใช้น้ำ 3,926 ราย (กันยายน 2523) อัตราการรั่วซึมของผู้ใช้น้ำต่อคนเท่ากับ 194 ลิตรต่อวัน⁷

โครงการวางท่อประปา ท่อหลักในเขตเทศบาล วางเป็นแนวขนานกับถนน โดยมี ความลึกจากพื้นผิวดินไม่เกิน 0.5 เมตร มีแนวการวางท่อในถนนสายต่าง ๆ ดังนี้ ตลอดแนวถนน แสงชูโรด แนวถนนอุโมงค์-สุพรรณบุรี จนถึงเขตเทศบาล ความยาว 1.5 กิโลเมตร แนวทาง หลวงจังหวัด 3429 ความยาว 0.5 กิโลเมตร ตลอดแนวถนนแม่น้ำแคว ตลอดแนวถนนเจ้าขุนแมริก้า ตลอดแนวถนนสองแคว ตลอดแนวถนนไชยชุมพล ตลอดแนวถนนสถานีรถไฟ ตลอดแนวซอยแสงชูโรด 46 ตลอดแนวถนนหลักเมือง ตลอดแนวถนนประสิทธิ์สังคราม ตลอดแนวถนนปากแพรก ตลอดแนวถนน บ้านเหนือ ตลอดแนวถนนบวร

⁷ เรื่องเดียวกัน.

แผนที่ 3.8 แสดง ระบบประปา

เขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี

สัญลักษณ์

— ท่อน้ำประปา

การศึกษาการจัดการระบบระบายน้ำทิ้งของชุมชน
เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ

ที่มา กรมโยธาธิการ
กระทรวงมหาดไทย

มาตราส่วน 0 1 1.5 km

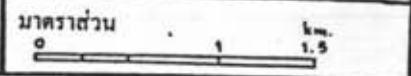
แผนที่ 3.9 แสดงระบบระบายน้ำทิ้งของเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี เขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี

สัญลักษณ์

→ ท่อระบายน้ำ

การศึกษากำหนดระบบระบายน้ำทิ้งของชุมชน
เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ

ที่มา กรมโยธาธิการ
กระทรวงมหาดไทย

นอกจากนั้นถนนแยกที่เป็นย่านชุมชนสำคัญได้มีการวางท่อระบายน้ำเข้าไปเพื่อให้บริการผู้ใช้น้ำประปาอย่างทั่วถึง เช่น ถนนอเมริกา, ถนนสิงคโปร์, ถนนไต้หวัน, ถนนอินเดีย, ถนนอินโดนีเซีย รวมทั้งซอยแยกจากถนนที่วางท่อระบายน้ำหลัก เช่น ถนนแยกจากถนนแสงชูโต ส่วนมาตรฐานการวางท่อระบายน้ำเทศบาลเมืองกาญจนบุรีอยู่ในชั้นปานกลาง จากค่าบริการในอัตรา 4.64 บาทต่อลูกบาศก์เมตร

ระบบระบายน้ำทิ้ง

ระบบระบายน้ำทิ้งของเทศบาลเมืองกาญจนบุรี กำลังเป็นปัญหาสำคัญของการเติบโตของชุมชนเนื่องจากสภาพการระบายน้ำที่มีอยู่นั้นใช้ระบบท่อรวมกล่าวคือ การระบายน้ำฝนและน้ำทิ้งจากอาคารบ้านเรือนต่าง ๆ ไหลเข้าสู่ท่อระบายน้ำรวมนอกตัวอาคาร แล้วไหลต่อไปยังแม่น้ำแควใหญ่และแม่น้ำแม่กลอง สภาพทั่วไปของท่อระบายน้ำที่มีอยู่ ยังมีจำนวนและขนาดไม่เพียงพอ ประกอบกับแนวระดับของท่อและทิศทางการไหลของน้ำในท่อไม่เอื้ออำนวยให้น้ำไหลได้สะดวก ปัจจุบันน้ำทิ้งในเทศบาลได้ปล่อยลงสู่มแม่น้ำตามจุดที่เป็นปลายถนนติดกับแม่น้ำในหลาย ๆ จุด ตลอดทั้งพื้นที่เทศบาล

พื้นที่ที่เป็นปัญหาด้านทางกายภาพอย่างมาก คือ บริเวณพื้นที่ริมฝั่งที่ติดแม่น้ำ ซึ่งมีความลาดเอียงของพื้นที่มากกว่าย่านชุมชน ส่งผลให้น้ำไหลย้อนเข้าสู่ย่านชุมชนแทนที่จะไหลทิ้งสู่มแม่น้ำ และการฝังท่อระบายน้ำในบริเวณนั้นเป็นไปไม่ได้ค่อนข้างยาก นอกจากนั้นบางพื้นที่ที่ไม่มีการวางท่อระบายน้ำสาธารณะ อาคารต่าง ๆ จะปล่อยน้ำทิ้งออกสู่ถนน ซึ่งเป็นเหตุให้น้ำเสียเอ่อค้างอยู่ตามที่ลุ่มต่าง ๆ ส่งกลิ่นเหม็นและเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุง

- ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ในระบบระบายน้ำทิ้ง

สภาพภูมิประเทศตามลักษณะธรรมชาติและ การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพด้วยการก่อสร้างอาคารและสิ่งปลูกสร้างประเภทต่าง ๆ ลงบนพื้นผิวดินมีอิทธิพลต่อลักษณะการระบายน้ำของพื้นที่เป็นอย่างมากสำหรับเทศบาลนั้นมีถนนแสงชูโต เป็นแกนหลักของการขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ โดยถนนแสงชูโตวางแนวอยู่บนสันเนินระหว่างพื้นที่ด้านตะวันออก และตะวันตกของถนน และมีทางรถไฟทอดเป็นแนวขนานสุดเทศบาลด้านตะวันออก และมีแม่น้ำแควใหญ่และแม่น้ำแม่กลองเป็นขอบเขตของพื้นที่ด้านตะวันตก มีทางระบายน้ำสายหลักคือแม่น้ำแควใหญ่ แม่น้ำแม่กลอง และที่ลุ่มต่ำริมทางรถไฟ ลักษณะกายภาพของพื้นที่ในระบบระบายน้ำทิ้ง แบ่งเป็น

พื้นที่ใหญ่ 3 ส่วน^๘ ดังนี้

1. พื้นที่ระหว่างถนนแสงชูโตกับแม่น้ำควาใหญ่ด้านทิศเหนือของเทศบาล
พื้นที่นี้ตั้งอยู่ระหว่างแม่น้ำควาใหญ่กับถนนแสงชูโตด้านเหนือถนนหลักเมืองขึ้นไป
การระบายน้ำในพื้นที่อาศัยแม่น้ำควาใหญ่เพียงสายเดียว เพราะถนนแสงชูโตเป็นเส้นเนินซึ่ง
น้ำระบายลงสู่พื้นที่สองข้างถนน นอกจากน้ำจากการระบายน้ำฝนแล้ว แม่น้ำควาใหญ่ยังรองรับน้ำ
ทิ้งจากชุมชนที่อยู่ตามถนนต่าง ๆ ที่มีการระบายน้ำเสียออกจากท่อระบายน้ำสาธารณะที่มีอยู่
ด้วยพื้นที่นี้มีลักษณะแคบยาวไปตามลำน้ำ จึงไม่มีคูคลองที่ระบายลงสู่แม่น้ำควาใหญ่ กล่าวคือน้ำฝน
และน้ำเสียจากพื้นที่นี้ระบายลงสู่แม่น้ำควาใหญ่โดยตรง
2. พื้นที่ระหว่างถนนแสงชูโตกับแม่น้ำแม่กลองด้านทิศใต้ของเทศบาล
พื้นที่นี้ตั้งอยู่ด้านตะวันออกของแม่น้ำแม่กลองต่อกับพื้นที่ส่วนที่ 1 ลงมาทางใต้
ลักษณะพื้นที่แคบยาวระหว่างแนวขนานของถนนแสงชูโตกับแนวแม่น้ำแม่กลอง น้ำฝนและน้ำทิ้งจาก
ชุมชนที่ระบายออกสู่พื้นที่ระบายลงสู่ท่อระบายน้ำสาธารณะแล้วไหลลงสู่แม่น้ำแม่กลองและมีน้ำบาง
ส่วนไหลซึมลงดิน พื้นที่นี้ไม่มีคูคลองสาขา ท้ายหันไปส่วนใหญ่วัสดุระบายลงสู่แม่น้ำแม่กลองโดยตรง
3. พื้นที่ด้านตะวันออกของถนนแสงชูโต ตลอดเทศบาล
เนื่องจากถนนแสงชูโตวางแนวยาวตามสันเนินทิศตะวันตกเฉียงเหนือ-ทิศตะวันออก-
ออกเฉียงใต้และพื้นที่ของแนวถนนมีความสูงพื้นผิวมากกว่าพื้นที่โดยรอบ จึงกลายเป็นคันดินกว้างที่
ผลัดน้ำให้ทิศทางการไหลของน้ำลาดเทไปทางทิศตะวันออกของแนวถนน ซึ่งพื้นที่ด้านตะวันออกนี้
เป็นทางรถไฟสายกาญจนบุรี-ไทรโยค ซึ่งทอดเป็นแนวขนานกับถนนแสงชูโต ส่วนด้านตะวันออก
ของทางรถไฟซึ่งเป็นพื้นที่นอกเทศบาลมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบเชิงเขา พื้นที่นี้เป็นพื้นที่
ปลูกข้าวที่อุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่งของลุ่มน้ำควาใหญ่ และเป็นพื้นที่รับน้ำฝนขนาดใหญ่ ดังนั้นน้ำที่ไม่ดูด
ซึมลงใต้ดิน จึงระบายจากพื้นที่นี้เข้าสู่พื้นที่ด้านตะวันตก ซึ่งเป็นที่ลุ่มต่ำริมทางรถไฟ บริเวณที่ลุ่ม
ต่ำริมทางรถไฟ จึงกลายเป็นแหล่งรับน้ำที่ระบายมาจากด้านถนนแสงชูโต และจากที่ราบเชิงเขา
ด้านตะวันออกลักษณะพื้นที่ลุ่มต่ำริมทางรถไฟมีลักษณะคล้ายคูดิน แต่ไม่มีช่องทางเปิดให้น้ำระบาย
ออก จึงเกิดสภาพน้ำท่วมขังในพื้นที่ดังกล่าว นอกจากนั้นถนนซอยต่าง ๆ ที่แยกจากถนนแสงชูโต

^๘เรื่องเดียวกัน

บนทางทิศตะวันออกเกือบทั้งหมดยังไม่มีที่ระบายน้ำ ประกอบกับพื้นที่ปลายซอยเป็นกลุ่มต่ำจึงกลายเป็นแอ่งรับน้ำที่ไม่มีช่องทางระบายน้ำต่อไป

สภาพโดยรวมของพื้นที่เขตเทศบาลนั้น นอกจากที่ลุ่มต่ำริมทางรถไฟและบางส่วนของพื้นที่ด้านตะวันออกของถนนแสงชูโตแล้ว พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่มีการระบายน้ำได้ดี ไม่มีปัญหาน้ำท่วมขัง เว้นแต่ช่วงที่ฝนตกหนักเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่ตั้งอยู่บนสันเนิน มีความลาดเทออกสู่พื้นที่รอบทิศทางทิศเหนือทิศใต้ และมีแม่น้ำควาใหญ่และแม่น้ำแม่กลองเป็นแหล่งรับน้ำขนาดใหญ่ทางด้านตะวันตก

พื้นที่ในระบระบายน้ำทั้งของจังหวัดกาญจนบุรีนี้ นอกจากพื้นที่ในเขตเทศบาลแล้ว พื้นที่ใกล้เคียงซึ่งมีชุมชนต่อเนื่องกับชุมชนในเขตเทศบาล ก็อยู่ในโครงข่ายระบบระบายน้ำรวมของเขตเทศบาลด้วย เนื่องจากเป็นพื้นที่ในเขตจ่ายน้ำประปาและมีการระบายน้ำเสียเข้าสู่ระบบระบายน้ำรวมของเขตเทศบาลรวมทั้งเป็นพื้นที่รับน้ำต่อเนื่องจากเขตเทศบาลด้วย พื้นที่ดังกล่าวมีดังนี้

พื้นที่ด้านเหนือมีความลาดเทสู่ทิศเหนือและแม่น้ำควาใหญ่ น้ำบางส่วนจากเขตเทศบาลระบายสู่พื้นที่ส่วนนี้ก่อนไหลลงแม่น้ำควาใหญ่ แต่บางจุดเป็นที่ลุ่มที่เกิดปัญหาแอ่งน้ำท่วมขังเล็กน้อยเป็นบางครั้ง

พื้นที่ด้านใต้ส่วนที่อยู่ทางตะวันตกของถนนแสงชูโตมีความลาดเทสู่ทิศใต้และแม่น้ำแม่กลอง สภาพพื้นที่เป็นที่ลุ่มต่ำ ที่ดินส่วนหนึ่งซึ่งเป็นที่ดินราชพัสดุ ถูกกำหนดเป็นที่ตั้งโรงบำบัดน้ำเสียของกาญจนบุรีในอนาคตส่วนที่อยู่ทางตะวันออกของถนนแสงชูโต มีการระบายน้ำไปสู่ที่ลุ่มต่ำริมทางรถไฟด้านตะวันออก พื้นที่ส่วนนี้เป็นนาข้าวและชุมชนหนาแน่นน้อย ปัญหาการระบายน้ำจากชุมชนยังไม่รุนแรง ส่วนบริเวณริมถนนเลี่ยงเมืองเป็นศูนย์ราชการพาณิชย์แนวเหนือใต้และยังไม่มีปัญหาการระบายน้ำเช่นเดียวกัน แต่บริเวณถนนพัฒนากาญจนซึ่งตั้งอยู่ทางด้านตะวันตกของทางรถไฟ อยู่ในแนวขวางทางน้ำไหลที่ระบายจากถนนซอยแยกจากถนนแสงชูโต ถนนพัฒนากาญจนมีระดับความสูงผิวจราจรเท่ากับทางรถไฟ ทาให้ท่อลอดถนนอยู่ในระดับต่ำมาก ซึ่งนอกจากทิศทางการไหลของน้ำไม่สะดวกแล้ว สภาพท่อเกิดปัญหาอุดตันจากการตกตะกอนของกากของเสียต่าง ๆ ด้วยเป็นบางครั้ง

พื้นที่ด้านตะวันออกบริเวณริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 324 ด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ การระบายน้ำไหลเทจากแนวถนนซึ่งมีความสูงมากกว่าลงสู่พื้นที่ต่ำทางด้านตะวันออกซึ่งเป็นนาข้าวและชุมชนหนาแน่นน้อย ส่วนด้านตะวันออกเฉียงใต้ การระบายน้ำไหลเทเข้าสู่พื้นที่

ลุ่มตำริิมทางรถไฟและร่องน้ำธรรมชาติริมถนนเลียียงเมือง ซึ่งไหลตลอดถนนเลียียงเมืองไปสู่อำเภอห้วย
นาคราชอันมีที่ตั้งอยู่ด้านใต้ของลุ่มน้ำแม่กลองได้

- ท่อระบายน้ำของเขตเทศบาล : สภาพทั่วไปและปัญหา

ท่อระบายน้ำของเขตเทศบาลที่ข้แต่เดิมเป็นระบบท่อระบายน้ำรวมกล่าวคือ ท่อ
ระบายน้ำฝนจากถนนและท่อระบายน้ำเสียจากอาคารบ้านเรือนต่าง ๆ ใช้ท่อระบายน้ำร่วมกัน
โดยส่วนหนึ่งระบายสู่อำเภอห้วยนาคราชและแม่น้ำแม่กลอง และอีกส่วนหนึ่งระบายไปยังที่ลุ่มตำริิมทาง
รถไฟสภาพของท่อที่ข้อยู่มีจำนวน และขนาดไม่เพียงพอกับการขยายตัวของชุมชนและปริมาณน้ำที่
เข้าสู่ระบบที่มีมากขึ้น ประกอบกับแนวระดับของท่อและทิศทางการไหลของน้ำในท่อไม่เหมาะสม
สอดคล้องกับลักษณะกายภาพของพื้นที่ ท้าให้การระบายน้ำไม่สะดวกกลายเป็นปัญหาน้ำเอ่อจากท่อ
และแอ่งน้ำท่วมขังบางพื้นที่ ระบบระบายน้ำของเขตเทศบาลแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ท่อระบาย
น้ำตามแนวถนนต่าง ๆ และท่อตลอดถนนและทางรถไฟ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้⁹

ท่อระบายน้ำตามแนวถนนต่าง ๆ

1. ท่อระบายน้ำตามแนวถนนแสงชูโต ด้านฝั่งตะวันออกของถนน เริ่มจากบริเวณ
หน้าซอยแสงชูโต 10 ส่วนด้านฝั่งตะวันตกเริ่มจากบริเวณหน้าซอยแสงชูโต 15 ทั้งสองฝั่งไปสิ้นสุด
ที่ปากถนนฟิลิปปินส์ลักษณะท่อเป็นท่อคอนกรีตเสริมเหล็กขนาด 0.80 เมตร ระดับกันท่อน้ำไม่เป็น
ระดับเดียวกัน จึงมีปัญหาทิศทางการไหลของน้ำ น้ำไหลมารวมกันและเกิดปัญหาน้ำเอ่อจากท่อ
ออกสู่ถนน เช่น บริเวณซอยแสงชูโต 26

2. ท่อระบายน้ำตามแนวถนนอุโมงค์ เริ่มจากจุดตัดทางแยกถนนแสงชูโต ไปยังพื้นที่
ลุ่มตำริิมทางรถไฟด้านตะวันออก เชื่อมต่อกับท่อระบายน้ำจากถนนสุภกิจโรจส ขนาดท่อ 0.80 เมตร

3. ท่อระบายน้ำตามแนวถนนประจักษ์ศิลปาคม เริ่มจากจุดตัดถนนสมญา ฝั่งขวาสิ้นสุด
ที่ปากถนนอังกฤษ ส่วนฝั่งซ้ายสิ้นสุดที่ปากถนนเกาหลี ท่อระบายน้ำส่วนนี้เชื่อมต่อกับท่อระบายน้ำจาก
ชุมชนเดิมผ่านถนนบ้านเหนือ ท่อที่ใช้เป็นท่อคอนกรีตเสริมเหล็กมี 3 ขนาด คือ ขนาด 0.40
เมตร ช่วงตั้งแต่ถนนบ้านเหนือถึงถนนโรงหีบอ้อย 2, ขนาด 0.60 เมตร ช่วงตั้งแต่
ถนนหิรัญราษฎร์ถึงถนนบ้านเหนือ นอกนั้นเป็นท่อขนาด 1.0 เมตร

⁹ เรื่องเดียวกัน.

4. ท่อระบายน้ำตามแนวถนนสมญาและถนนกลางเมือง ท่อทั้ง 2 ส่วนนี้เชื่อมต่อกับท่อระบายน้ำถนนบูร ถนนบูรการโกศล ถนนคูเมือง และถนนหลักเมืองฝั่งซ้าย ท่อที่ใช้เป็นท่อคอนกรีตเสริมเหล็กขนาดตั้งแต่ 0.60 เมตร ถึง 0.80 เมตร
5. ท่อระบายน้ำตามแนวถนนปากแพรก ท่อส่วนนี้เชื่อมต่อกับท่อจากถนนหลักเมืองและถนนกำแพงเมืองด้านฝั่งขวามีขนาด 0.80 เมตร ส่วนฝั่งซ้ายมีขนาด 0.40 เมตร
6. ท่อระบายน้ำตามแนวถนนสองแคว ท่อส่วนนี้เชื่อมต่อกับท่อจากถนนประสิทธิ์สงคราม มีขนาด 0.80 เมตร
7. ท่อระบายน้ำตามแนวถนนไชยชุมพล เริ่มตั้งแต่จุดตัดทางแยกถนนชุกกะโรน ถึงจุดตัดทางแยกซอยแสงชูโต 23 ท่อส่วนนี้เชื่อมต่อกับท่อระบายน้ำจากซอยแสงชูโต 23 และถนนบ้านใต้ แล้วไหลไปรวมกันที่ท่อระบายน้ำถนนชุกกะโรน โดยปลายท่อของถนนชุกกะโรนเปิดออกสู่น้ำแม่กลองใกล้ท่าเรือ
8. ท่อระบายน้ำในซอยบางแห่ง บริเวณหมู่บ้านจัดสรรด้านตะวันตกของถนนแสงชูโต มีการตัดซอยเข้าสู่หมู่บ้านและมีการวางท่อระบายน้ำ ท่อที่ใช้เป็นท่อคอนกรีตเสริมเหล็กขนาด 0.60-0.80 เมตร ทางระบายเปิดออกสู่น้ำแม่กลอง ส่วนซอยแยกด้านตะวันออกของถนนแสงชูโต เกือบทั้งหมดไม่มีท่อระบายน้ำ

ท่อลอดถนนและทางรถไฟ

ถนนแสงชูโต ซึ่งเป็นถนนสายประธานของเขตเทศบาลและท่อระบายน้ำเป็นท่อ MAIN ถนนนี้มีท่อลอดถนนทั้งหมด 4 แห่ง มีขนาด 1.0 เมตร

ถนนเลี้ยวเมืองซึ่งอยู่นอกเขตเทศบาล มีท่อลอดถนน 13 แห่ง เป็นท่อขนาด 0.40 เมตร 1 แห่ง, ขนาด 0.60 เมตร 1 แห่ง, ขนาด 0.80 เมตร 2 แห่ง, และขนาด 1.0 เมตร 9 แห่ง

ทางรถไฟ บริเวณทางรถไฟจัดทำเป็นรางระบายลอดทางรถไฟ ซึ่งเป็นรางระบายคอนกรีตเสริมเหล็กรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง 0.50 เมตร และลึก 1.0 เมตร มีทั้งหมดจำนวน 14 แห่ง

ท่อระบายน้ำสายหลักของระบบระบายน้ำเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี ประกอบด้วยท่อระบายน้ำในแนวถนนดังนี้ ถนนแสงชูโต 9,904 เมตร ถนนพัฒนากาญจน์ 5,170 เมตร ถนนอุทอง-สุพรรณบุรี 3,274 เมตร ถนนแม่น้ำแคว 2,638 เมตร ถนนไชยชุมพล 563 เมตร ถนน

แควใหญ่ ถนนประชุมเทพอุทิศ ถนนบ้านเหนือ ถนนประสิทธิ์สงคราม ถนนสองแคว ถนนปากพรก
ถนนแม่น้ำแม่กลอง ถนนเลี่ยงเมือง ถนนป่าไผ่ ภาอิทรรยค ซอยเชื่อมถนนแสงชูโต-พัฒนากาญจน์
และทางระบายน้ำโคกเสียบทางรถไฟจากจุดตัดถนนอุทอง-สุพรรณบุรี กับทางรถไฟ

แหล่งน้ำเสีย

เขตเทศบาล มีแหล่งน้ำเสีย ดังนี้ 10

1. ย่านการค้าและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก

พื้นที่รวมพื้นที่ตลาดสดไว้ด้วย, ย่านที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง และย่านที่อยู่
อาศัยหนาแน่นน้อย

2. โรงแรมและที่พักนักท่องเที่ยว

ในเขตเทศบาลมีโรงแรมขนาดใหญ่ 1 แห่ง คือ โรงแรมริเวอร์แคว นอกนั้น
เป็นโรงแรมขนาดเล็กและเกสต์เฮาส์ ส่วนใหญ่มีที่ตั้งบนถนนแสงชูโตและริมแม่น้ำแควใหญ่-แม่น้ำ
แม่กลอง มีห้องพัก 905 ห้อง อัตราการใช้น้ำเฉลี่ย 750 ลิตร/ห้อง/วัน

3. โรงพยาบาล

จำนวนเตียงคนไข้ของโรงพยาบาลในปี 2535 มี 362 เตียง อัตราการใช้น้ำ
ในปี 2534 ประมาณ 900 ลิตร/เตียง/วัน ปัจจุบันน้ำโรงพยาบาลพลพยุหเสนามีระบบบำบัด
น้ำเสียของโรงพยาบาล ซึ่งสามารถผลิตน้ำทิ้งที่มีค่า BOD ตามมาตรฐานคือน้อยกว่า/เท่ากับ 20
มิลลิกรัม/ลิตร น้ำทิ้งของโรงพยาบาลระบายสู่ท่อระบายน้ำทิ้งถนนแสงชูโต

4. สถาบันราชการ สถานศึกษา ศาสนสถาน

ปี 2534 มีจำนวนประชากรในสถานที่ราชการ 1,116 คน อัตราเพิ่มประมาณ
2.5% ต่อปี มีโรงเรียนและสถานศึกษาต่าง ๆ 16 แห่ง ประชากรรวม 20,992 คน อัตราเพิ่ม
เฉลี่ย 2.5% ต่อปี และมีศาสนสถานในเขตเทศบาลรวม 4 แห่ง ประชากรรวม 158 คน อัตรา
เพิ่ม 5% ต่อปี

5. ประชากร

ประชากร 1 ได้แก่ ประชากรที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่ และประชากรที่เข้ามาประกอบอาชีพ รวมทั้งนักท่องเที่ยว ซึ่งเข้ามาใช้บริการที่มีอยู่ประมาณ 400 แม่บ้านแม่น้ำ มีความจำเป็นต่อให้บริการสาธารณสุขภาคอื่นบนพื้นที่บนบก จึงถือเป็นจำนวนประชากรที่เป็นแหล่งน้ำเสียด้วยเช่นกัน

ภาพรวมการระบายน้ำทิ้งของชุมชน

ปริมาณน้ำเสียที่จะเข้าสู่ระบบระบายน้ำทิ้งของชุมชนเขตเทศบาลเป็นปริมาณน้ำเสียจากชุมชนที่มีที่ตั้งอยู่ภายในเขตเทศบาลเท่ากับ 3,000 ลูกบาศก์เมตร/วัน/ตารางกิโลเมตรและเป็นปริมาณน้ำเสียจากชุมชนนอกเขตเทศบาลแต่ระบายน้ำเข้าสู่ระบบรวมเท่ากับ 2,000 ลูกบาศก์เมตร/วัน/ตารางกิโลเมตร¹¹ เนื่องจากเขตเทศบาลมีที่ตั้งบนที่ราบริมฝั่งแม่น้ำระดับน้ำสูงสุดต่ำสุดของแม่น้ำจึงมีผลต่อระดับน้ำใต้ดิน และการดูครีมน้ำลงสู่ใต้ดินด้วย ด้านปลายน้ำนั้นมีเขื่อนยาวจรดลงกรณีแม่น้ำแม่กลองมีระดับเก็บกักน้ำหน้าเขื่อน 22.5 เมตร รทก. ส่วนด้านต้นน้ำมีเขื่อนศรีนครินทร์ และเขื่อนท่าทุ่งนาแกแม่น้ำแควใหญ่ ซึ่งเป็นเขื่อนขนาดใหญ่ที่มีปริมาตรความจุที่ระดับเก็บกัก 17,745 ล้านลูกบาศก์เมตร และมีเขื่อนเขาแหลมบนแม่น้ำแควน้อย มีปริมาตรความจุที่ระดับเก็บกัก 8,860 ล้านลูกบาศก์เมตร

ปริมาณน้ำของเขื่อนทั้งด้านต้นน้ำ และปลายน้ำส่งผลต่ออัตราการไหลซึมลงใต้ดินของน้ำในระนาบระบายน้ำทิ้งของเขตเทศบาล เนื่องจากระดับน้ำใต้ดินยิ่งลึกมากก็ยิ่งมีการไหลซึมดี สำหรับเขตเทศบาลเมื่อกาญจนบุรี ระดับน้ำใต้ดินอยู่ที่ระดับมากกว่า 3 เมตรจากผิวดินในช่วงฤดูแล้งและอยู่ที่ระดับ 2-3 เมตร จากผิวดินในช่วงฤดูฝน ประกอบกับชั้นดินของเขตเทศบาลเป็นดินเชิงเขา (COLLUVIUM) และชั้นตะกอนแม่น้ำซึ่งมีคุณสมบัติระบายน้ำได้ดีและความลาดเทของพื้นที่นี้ มีการลาดเทเล็กน้อย ทาให้การระบายน้ำสะดวกยิ่งขึ้นอีกด้วย

อย่างไรก็ดี ปัญหาการระบายน้ำของเขตเทศบาลที่มีอยู่พอสรุปได้ดังนี้

1. สภาพของระนาบระบายน้ำในแหล่งกำเนิดน้ำเสียต่าง ๆ อาทิ อาคารพาณิชย์

¹¹ เรื่องเดียวกัน

ตลาดสถาบันราชการ ที่อยู่อาศัย และจากพื้นที่มีน้ำท่วมขังหรือน้ำท่วมในช่วงฝนตกหนักนั้น สภาพทั่วไปของท่อระบายน้ำที่มีอยู่ไม่ได้มาตรฐาน บางแห่งขนาดท่อเล็กเกินไป และบางเส้นยังมีความลาดต่ำไม่เพียงพอประกอบกับการไหลของน้ำในเขตเทศบาล มักจะไหลล้นออกจากลำรางแล้วระบายลงสู่แม่น้ำแควใหญ่และแม่น้ำแม่กลองเป็นส่วนใหญ่ สภาพของระดับท่อระบายน้ำบางส่วนไม่สอดคล้องกับทิศทางการไหลของน้ำและไม่เอื้ออำนวยให้น้ำไหลอย่างสะดวก ท่อระบายน้ำในเขตเทศบาลรวมทั้งมามีเพียง 26 สายเท่านั้น จากจำนวนถนนทั้งหมด 126 สาย และยังมีการอุดตันของท่อระบายน้ำ ส่วนหนึ่งเกิดจากการอุดตันโดยขยะเพราะตะแกรงที่ปากท่อค้ำน้ำเสียส่วนใหญ่ถูกร่อนหรือถูกทำลายเพื่อให้น้ำระบายได้เร็วขึ้น การอุดตันนี้ทำให้ลำรางระบายน้ำสกปรกเกิดน้ำเสียส่งกลิ่นเน่าเหม็น

นอกจากนี้สถานที่ราชการบางแห่งรวมทั้งโรงเรียนและสถานศึกษาอื่น ๆ ยังไม่มีระบบระบายน้ำภายในที่เชื่อมเรียงกับท่อระบายน้ำริมถนน ดังนั้นจึงเกิดปัญหาน้ำท่วมขังในบริเวณทุกครั้งที่มีฝนตกระดับปานกลางหรือเมื่อฝนตกหนัก

2. ปกติหน้าฝนตกไม่มากนักก็มักจะไม่มีเกิดปัญหาน้ำท่วมขังในพื้นที่ส่วนใหญ่ของเขตเทศบาลเพราะพื้นที่มีสภาพภูมิประเทศค่อนข้างเอื้ออำนวยต่อการระบายน้ำอย่างไรก็ดี เนื่องจากระบบระบายน้ำที่มีอยู่ไม่เพียงพอและท่อระบายน้ำมีขนาดเล็กเกินไป ท่อไม่สามารถระบายน้ำได้ทันจึงเกิดปัญหาน้ำท่วมขังช่วงที่ฝนตกหนักติดต่อกันเป็นเวลานาน เช่น สภาพการจ้างของน้ำฝนบริเวณริมถนนแสงชูโตตรงจุดที่เป็นที่ต่ำและหน้าโรงแรมริเวอร์แคว เป็นต้น แม้ว่าน้ำจะไม่ท่วมนองผิวจราจรทั้งหมด แต่ก็ทำให้ผิวจราจรแคบลงกลายเป็นปัญหาการจราจรและความไม่สะดวกสบายต่าง ๆ โดยเฉพาะในช่วงชั่วโมงเร่งด่วนตอนเช้าและตอนเย็น

3. ปัจจุบันแทบไม่มีท่อระบายน้ำริมถนนขอยทางด้านตะวันออกของถนนแสงชูโตเลย ประกอบกับบริเวณริมทางรถไฟเป็นที่ลุ่มน้ำ คูน้ำริมทางรถไฟเป็นพื้นที่รับน้ำขนาดใหญ่แต่ไม่มีทางระบายน้ำต่อไปยังบริเวณอื่น ขอยบางแห่งยาวมากและมีสภาพเป็นแอ่ง บ้านเรือนรุ่นเก่าไม่ยกระดับพื้นที่หน้าบ้านต่ำกว่าระดับถนนที่สร้างขึ้นภายหลัง เมื่อมีฝนตกหนักน้ำจะไหลเข้าสู่บริเวณบ้านร่มขอยที่ต่ำกว่า ปัญหาที่สำคัญคือ สภาพน้ำท่วมขังบริเวณปลายขอย เนื่องจากท่อระบายน้ำริมทางรถไฟระบายน้ำไม่ทันบางแห่งระดับน้ำท่วมขังถึง 20-30 เซนติเมตรและขังอยู่นานหลายวัน

4. พื้นที่นอกเขตเทศบาล ในเขตฝั่งเมืองรวมทั้งเป็นพื้นที่รายรอบเขตเทศบาล ปัจจุบันยังไม่มีระบบระบายน้ำแต่ยังไม่มีปัญหาน้ำท่วมรุนแรง เนื่องจากเป็นชุมชนหนาแน่นน้อย

อย่างจำกัด คิดว่าในอนาคตอาจมีงานปัญหาในพื้นที่ริมถนนสองชุดด้านใต้ และพื้นที่ริมถนนอุโมง-
สุพรรณบุรี ด้านตะวันออก เนื่องจากชุมชนในพื้นที่ดังกล่าวมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

แผนการพัฒนาระบบระบายน้ำทั้งของเทศบาล

การแก้ไขปัญหาคูหาการระบายน้ำทั้ง และปัญหาน้ำเสียของเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี นั้น
ในส่วนรับผิดชอบของเทศบาลเมืองกาญจนบุรี ได้มีการเสนองานก่อสร้างและปรับปรุงท่อระบาย
น้ำจำนวน 5 โครงการดังนี้¹²

- โครงการก่อสร้างท่อระบายน้ำ 3 โครงการบนถนนคอนกรีต, ถนนแฉ่ง, ถนนคว้ง
ตะวันออก และถนนแฉ่ง, ถนนคว้งตะวันตก
- โครงการก่อสร้างและปรับปรุงท่อระบายน้ำ 2 โครงการบนถนนสองชุด-ถนนแฉ่ง
แม่กลองและบนถนนอุโมง-สุพรรณบุรี

ส่วนโครงการในความรับผิดชอบของกรมโยธาธิการนั้น JICA ได้ทำการศึกษาสำรวจ
เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ.2534 และได้เสนอรายงานเรื่อง "GUIDELINE FOR SEWAGE WORKS
MANAGEMENT PLAN (1991-1996) IN THE KINGDOM OF THAILAND" เพื่อปรับปรุงระบบ
ระบายน้ำ ได้แก่ ท่อระบายน้ำตามถนนในเขตเทศบาลยาวรวม 12.5 กิโลเมตร, ท่อส่งน้ำเสีย
สายหลักส่งน้ำเสียไปตามถนนปากแพรก 1 ขยุมพล และแสงชูโต ยาว 4.0 กิโลเมตร, สถานีสูบ
น้ำเสีย 1 แห่ง และท่อแรงดันยาว 0.80 กิโลเมตร และโรงบำบัดน้ำเสียระบบถ่อในพื้นที่
130 ไร่ ราคาคงการรวมทั้งสิ้น 99.55 ล้านบาท ซึ่งระบบระบายน้ำทั้งที่ JICA เสนอนี้
ครอบคลุมพื้นที่เขตเทศบาลยกเว้น ที่ลุ่มต่ำริมทางรถไฟ ซึ่งเป็นแหล่งรับน้ำขนาดใหญ่อีกแห่งหนึ่ง
และไม่ครอบคลุมถึงระบบท่อระบายน้ำในโครงข่ายระบายน้ำของถนนสำคัญ หลายสาย อาทิ ถนน
บ้านเหนือ, ถนนประสิทธิ์สงคราม, ถนนชุกกะโรน ฯลฯ ซึ่งเป็นย่านชุมชนหนาแน่นมาก

นอกจาก JICA แล้ว กรมโยธาธิการมีแผนการพัฒนาระบบระบายน้ำทั้งอีก 1 โครงการ-
การคือ แผนงานก่อสร้างระบบระบายน้ำวิศวกรรมแบบมาตรฐาน มีเป้าหมายที่จะก่อสร้างและ
ปรับปรุงระบบระบายน้ำให้ได้มาตรฐาน ความยาวปีละประมาณ 4 กิโลเมตร โดยจะใช้งบ
ประมาณ 20 ล้านบาทต่อปี ในระยะเวลาระหว่างปี พ.ศ.2535 ถึง พ.ศ.2539 แต่โครงการนี้

¹² เรื่องเดียวกัน

ระงับไว้ชั่วคราว เนื่องจากมีการพิจารณา "โครงการแก้ปัญหาบ้านลี้ย เขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี" ซึ่งโครงการนี้เป็นการวางแผนปรับปรุงและแก้ปัญหาขยะมูลฝอยน้ำระเหยรวมบ้านลี้ย และระบบบำบัดน้ำลี้ย ซึ่งจะดังกล่าวในรายละเอียดในบทถัดไป

ประชากร

ประชากรของเทศบาลแบ่งเป็น 2 ประเภท คือประชากรตามทะเบียนราษฎรและประชากรจร ซึ่งเป็นจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการในเทศบาล กล่าวคือประชากรตามทะเบียนราษฎรนั้น ในปี พ.ศ. 2535 มีรวมทั้งสิ้น 38,750 คน จาก 6,626 ครัว-เรือน เป็นประชากรชาย 18,799 คน ประชากรหญิง 19,951 คน อัตราเพิ่มเฉลี่ย 3.79% ส่วนประชากรจร

นั้น เนื่องจากที่ตั้งของเทศบาลอยู่บนถนนแสงชูโต หรือทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 323 ซึ่งเปรียบเสมือนประตูสู่แหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างมากในอำเภอต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี, อำเภอทองผาภูมิ, อำเภอไทรโยค, อำเภอศรีสวัสดิ์, อำเภอหนองพลอง, อำเภอปล่องฟ้า ดังนั้น เทศบาลจึงมีประชากรจรประเภทนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศทั้งเข้าพักแรมในเทศบาล และนอกเทศบาล หรือผ่านเข้ามาใช้บริการสาธารณูปโภค สาธารณูปการแล้วเดินทางต่อไปยังแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอรอบนอกเป็นจำนวนมาก จำนวนนักท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีนี้ เป็นประชากรจรของเทศบาล โดยในปี พ.ศ. 2533 มีจำนวนทั้งสิ้น 1,890,240 คน ซึ่งจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ารับบริการโรงแรมหรือที่พักแรมต่าง ๆ ในเทศบาลมีจำนวน 173,954 คน หรือ 39.3% ของจำนวนผู้พักแรมทั้งหมด¹³

ข้อสรุป

เขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรีเป็นชุมชนเมืองที่มีความสำคัญต่อลุ่มน้ำแม่กลอง เนื่องจาก

¹³ เรื่องเดียวกัน

เป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่และมีทำเลที่ตั้งซึ่งเป็นจุดบรรจบของแม่น้ำสำคัญ 3 สาย คือแม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำแควใหญ่ และแม่น้ำแควน้อย เขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรีนี้ มีการขยายตัวของชุมชนอย่างรวดเร็ว ซึ่งปัจจุบันนี้ได้มีการประกาศเป็นเขตผังเมืองรวม ซึ่งมีขนาดถึง 35.9 ตารางกิโลเมตรหรือ 22,437.5 ไร่ และเขตเทศบาลรวมอยู่ในเขตผังเมืองรวมมีขนาด 9.16 ตารางกิโลเมตรหรือ 5,725 ไร่ คิดเป็น 25.5% ของพื้นที่เขตผังเมืองรวม สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไป เป็นที่ราบตะกอนริมน้ำอันอุดมสมบูรณ์มีความลาดชันของพื้นที่ไปทางทิศตะวันตก ลาดลงสู่แม่น้ำแม่กลอง การไต่ที่ดินส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งมีการปลูกสวนผลไม้และทำนาอย่างกระจาย กระจาย ส่วนในเขตเทศบาลเป็นย่านพาณิชยกรรม และย่านที่อยู่อาศัย มีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 323 หรือถนนแสงชูโต ซึ่งมีแนวยาวตามทิศเหนือใต้ขอบเขตเทศบาล เป็นแกนหลักในการพัฒนา และการขยายตัวของชุมชน และที่จุดตัดทางแยกถนนสายต่าง ๆ มีการกระจุกตัวของชุมชนอย่างกระจุกกระจายด้วย

สภาพการไต่ที่ดินในเขตเทศบาลนี้ แบ่งเป็น 9 ประเภทได้แก่ ย่านพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก, ที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง, ที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย, สถาบันราชการ, สถาบันการศึกษา, ศาสนสถาน, เขตชนบท และเกษตรกรรม, เขตอุตสาหกรรมและคลังสินค้า และที่ว่างเพื่อการนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งการไต่ที่ดินสำหรับย่านพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้ต้องมีการเพิ่มการบริการ ด้านสาธารณสุขโรค สาธารณูปการต่าง ๆ ที่จำเป็น อาทิระบบการติดต่อสื่อสาร คมนาคม, การไฟฟ้า, การประปา, การกำจัดขยะ เป็นต้น การขยายตัวของชุมชนอย่างรวดเร็วนี้ทำให้สภาพแวดล้อมของชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง และเป็นปัญหาระยะยาวอย่างยิ่ง ปัญหาเกี่ยวกับการระบายน้ำทิ้งของชุมชน ซึ่งเกิดปัญหาขึ้น เนื่องจากสภาพการระบายน้ำทิ้งที่มีอยู่เดิม ไม่เพียงพอที่จะรองรับน้ำทิ้งที่มีปริมาณเพิ่มขึ้น จากชุมชนที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ซึ่งน้ำทิ้งจากสถานประกอบการต่าง ๆ ในเขตเทศบาลได้ไหลเข้าสู่ท่อระบายน้ำสาธารณะที่มีอยู่เดิมและไหลต่อไปยังแม่น้ำแควใหญ่และแม่น้ำแม่กลอง สภาพทั่วไปของท่อระบายน้ำที่มีอยู่มีจำนวนและขนาดไม่เพียงพอ ประกอบกับ แนวระดับของท่อและทิศทางการไหลของน้ำทิ้งที่เดิมไม่เอื้ออำนวยให้น้ำไหลได้สะดวกดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องดำเนินการ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวเกี่ยวกับระบบระบายน้ำทิ้งของชุมชนเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรีอย่างรวดเร็ว ดังที่จะได้กล่าวในบทต่อไป